

CUPRINS

INTRODUCERE	9
-------------------	---

Partea I

Noima și mărturia iubirii dumnezeiești

1. Tatăl, Izvor al Iubirii. Cinci excursuri privind iubirea treimică...	37
1.1. Iubirea – taină și iconomie	37
1.2. Iubirea – energie și comuniune deschisă.....	56
1.3. Iubirea – chip al părințimii	71
1.4. Iubirea – între lumina cunoașterii și vederea Luminii.....	82
1.5. Iubirea – Revelație a Preasfintei Treimi	107
2. Mărturia nou-testamentară despre iubire în scrierile ioaneice și pauline.....	124
2.1. Descrierea comuniunii de iubire în <i>Evangelhia după Sfântul Ioan</i>	124
2.2. Experiența liturgică a iubirii potrivit <i>Apocalipsei</i>	152
2.3. Asceză și iubire în gândirea Sfântului Apostol Pavel.....	161
2.4. Iubirea mântuitoare în imnele hristologice pauline	166
2.5. Concluzia mărturiei scripturistice despre: <i>credință, nădejde și dragoste</i>	180
3. Iubirea – între poruncă și formalism	223
3.1. Iubire și libertate în Lege și Legământ.....	226
3.2. „Porunca iubirii” și înfăptuirea ei	236
3.3. Legământul iubirii și consolarea filosofiei.....	255

Partea a II-a

Descoperirile dumnezeieștii iubiri

1. Creația ca dar și dialog de iubire	269
1.1. Semnul dialogului: distanța dintre Dumnezeu și creație	269
1.2. Darul dumnezeiesc între vocație și refuz	280

1.3. Constituția comunitară a omului	293
1.4. O vocație întreruptă. De la chipul lui Dumnezeu la închipuirea omului.....	305
1.5. Semnul iubirii: fidelitatea în iubire a lui Dumnezeu față de creația Sa.....	320
2. Iubirea jertfelnică și tămăduitoare	327
2.1. Mântuitorul Iisus Hristos, Iubirea Ipostatică răstignită și înviată.....	329
2.2. Jertfa și Învierea Mântuitorului, medicamente ale iubirii	347
2.3. Împărtășirea fără de sfârșit din iubirea harică a Mântuitorului Hristos	362
3. Iubirea Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt, temelia comuniunii ecleziale	369
3.1. Maternitatea Bisericii	370
3.2. Participarea la un singur Trup și plinătatea darurilor.....	382
3.3. Comuniunea iubirii și cunoașterea adevărului.....	396
3.4. Întreita demnitate și slujirea în iubire a creștinului.....	417
3.5. Calea ascetică a vieții creștine în iubire	433
4. Cuminecarea și strălucirea Iubirii.....	443
4.1. Taina cuminecării în iubirea jertfelnică.....	447
4.2. Strălucirea Duhului în <i>chipul</i> trăirii creștine.....	460
4.3. Împreună-lucrarea Fiului și a Duhului	482
4.4. Chipul iubitor al Judecății.....	490
4.5. Neîntrerupta împărtășire a iubirii, aici și în viața veșnică	512

Partea a III-a

În căutarea iubirii dumnezeiești și a fericirii dumnezeiești

1. Itinerare ale iubirii în lume	527
1.1. Familia creștină izvorâtă din iubire	531
1.2. Monahismul ideal al iubirii divine	570
1.3. Filantropia creștină ca expresie a iubirii evanghelice.....	584
1.4. Mărturia iubirii creștine în realitatea socială	602
2. Expresii liturgice și ascetice ale iubirii.....	611
2.1. Rugăciunea Mântuitorului ca paradigmă a iubirii și a rugăciunii comunitare.....	611
2.2. <i>Kairos</i> și prefacere în <i>Liturghie</i>	661
2.3. Asceza iubirii sfințitoare: smerenia, frica de Dumnezeu, plânsul și postul	678

3. Experiențe desăvârșite în comuniune cu Dumnezeu Iubire.....	700
3.1. Maica Domnului și tăcerea inimii în iubire	700
3.2. Sfinții în comuniunea de iubire cu Preasfânta Treime și cu frații lor	720
CONCLUZII	733
BIBLIOGRAFIE	745

INTRODUCERE

Sfânta Scriptură ne vorbește frecvent despre iubirea lui Dumnezeu față de oameni, învățându-ne că Dumnezeu este iubire și că lucrarea Sa este iubire a Tatălui, prin Fiul Său, în Duhul Sfânt. Pentru realizarea acestei economii, Preasfânta Treime ne creează și Se apropie de noi prin atâtea chipuri luminoase ale celor care au crezut într-Însa și I s-au încredințat, până la plinătatea revelației în Cel trimis în lume pentru mântuirea noastră. Cunoscând prin învățatură și făptuire aceste taine, Sfântul Apostol Pavel ne vorbește despre credință și iubire, scoțând în evidență pe Dumnezeu, marele model de iubire pentru oameni și pentru toată creația¹. Astfel,

¹ *Iubire și teodicee* sunt două dimensiuni hristologice și mistice răsăritene care m-au frământat și mi-au umplut inima de bucurie în cea mai mare parte a vieții mele. Conceptul de „teodicee”, folosit în titlul lucrării noastre, a fost creat în 1696 de Leibniz pentru a exprima o viziune asupra dreptății dumnezeiești. Din păcate, încă de la început, ambiguitatea termenului și a silogismului propus de marele filosof a fost sesizată de contemporanii lui, dar nimeni nu s-a angajat să tranșeze asupra valorii lui filosofice. Această discuție s-a perpetuat de-a lungul unei tradiții filosofice până în modernitate, când, sub influența nihilismului, ideea unei prezentări filosofice a căzut în desuetudine. Deci, în sens restrâns, conceptul de teodicee este circumscris unei viziunii despre dreptate și libertate. Luat în sens mai larg, *teodicee* este legat de orice încercare filosofică de a demonstra că bunătatea și puterea divină sunt evidente în lume și, prin urmare, chiar existența lui Dumnezeu poate fi dedusă rațional pe temeiul cunoașterii catafactice. Așadar, prin teodicee înțelegem o zicere dumnezeiască (*dicere*), o theologhisire despre Preasfânta Treime Iubire și despre comuniunea de iubire dintre oameni și Dumnezeu. În sensul acesta, studiul nostru a devenit încă de la început o carte despre Dumnezeu Iubire și despre iubirea lui Dumnezeu în comuniune de iubire cu noi. Ca atare, Tatăl, Cel plin de iubire și viață, creează și hrănește lumea cu iubire prin Cuvântul Său Iubire în Duhul Sfânt Iubire. Toate trei Persoanele Preasfintei Treimi își revarsă dragostea în lume și răpesc pe oameni în comuniune de iubire cu Dumnezeu. Astfel, lumea în iubire este condusă de Dumnezeu Iubire spre viața veșnică, integrând-o efectiv într-o stare de Liturghie continuă în iubire. Cel ce primește iubirea lui Dumnezeu

oamenii în iubire și cu ochii credinței devin capabili să vadă taina lui Dumnezeu, precum patriarhul Avraam, care „a crezut cu nădejde că el va fi părinte al multor neamuri, după cum i s-a spus: «Așa va fi seminția ta»”². Nu este vorba aici de o credință simplă, ci de una puternică, lucrătoare prin iubire. El este părintele tuturor celor care cred și iubesc pe Dumnezeu³, așa cum îl prezintă Sfântul Apostol Pavel:

„Prin credință, Avraam, când a fost chemat, a ascultat și a ieșit la locul pe care era să-l ia spre moștenire și a ieșit neștiind încotro merge. Prin credință, a locuit vremelnic în pământul făgăduinței, ca într-un pământ străin, locuind în corturi cu Isaac și cu Iacov, cei dimpreună moștenitori ai aceleiași făgăduințe; Căci aștepta cetatea cu temelii puternice, al cărei meșter și lucrător este Dumnezeu”⁴.

Încă de la chemarea sa, Dumnezeu i-a cerut lui Avraam iubire și încredere în El. I-a cerut să plece din propria țară pentru a merge spre țara pe care i-o va arăta⁵. A pleca undeva, fără a ști unde, presupune să ai o credință și o iubire cu totul aparte. Acest drum cere o ascultare și o încredere desăvârșită în Dumnezeu Iubire, pe care numai iubirea și credința îi permit omului să le realizeze. Evident taina necunoscutului, pe care o propune Tatăl ceresc lui Avraam, este lumină din lumina iubirii și a făgăduinței divine dăruite omului. Deci, promisiunea lui Dumnezeu este legată de iubire, care adăugată la porunca divină, deschide o nouă perspectivă patriarhului și un viitor de viață în plinătatea dragostei divine. Prin urmare, realizarea acestei taine vizează promisiunea unei alianțe în dragoste: „Voi face din tine un popor mare, te voi binecuvânta și voi face mare numele tău[...] Și prin tine vor fi binecuvântate toate neamurile pământului”⁶.

cunoaște lumea în iubire, așa cum a fost creată de Dumnezeu Iubire. Aceasta face ca Logosul Iubire, prin care lumea există și se vede, comunică prin Duhul Sfânt iubirea Tatălui lumii, ca lumea viață să aibă și să aibă din belșug. Mergând pe această direcție, lucrarea noastră se dorește a fi o teodicee despre iubirea Preasfintei Treimi, izvorul iubirii și al comuniunii desăvârșite în iubire. Ea nu este o definiție a iubirii și nici o descriere exhaustivă a tainei iubirii, ci o experiență mistică marcată de căutarea unei comuniunii în iubire cu Preasfânta Treime, fapt pentru care am intitulat această lucrare: *Învață-mă să te iubesc, Iubire! Încercare ortodoxă asupra teodiceei iubirii.*

² Romani 4, 18.

³ Romani 4, 11-12.

⁴ Evrei 11, 8-10.

⁵ Geneză 12, 1.

⁶ Geneză 12, 2-3.

Binecuvântarea Tatălui față de copiii Săi, în Sfânta Scriptură, este legată de taina iubirii și de darul vieții care vin de la Dumnezeu și se manifestă înainte de toate în rodnicie, într-o viață care se înmulțește prin iubire, trecând din generație în generație până la sfârșitul veacurilor. De această binecuvântare este legată și experiența posesiei unui loc stabil în care oamenii pot trăi și se pot înmulți în libertate și iubire, temându-se de Dumnezeu și construind o societate de oameni credincioși chemării lui Dumnezeu: „împărăție preotească și neam sfânt!”⁷. Aceasta face ca în planul divin, Avraam să fie chemat să devină „tată al unei mulțimi de popoare”⁸, deși Sara, iubirea sa, nu poate să aibă copii. Se mai adaugă la aceasta faptul că țara spre care Dumnezeu îl conduce este departe de pământul său de origine, fiind deja locuită de alte neamuri. Desigur, constatând aceste mutații în viața patriarhului, ne întrebăm cum a putut iubi Avraam locul promisiunii lui Dumnezeu, când acesta era locuit de cananeeni?⁹ Evident, fericitul Avraam trebuia să învețe că, întrucât Dumnezeu iubește creația Sa, și el trebuia să iubească acest loc care-i aparținea exclusiv lui Dumnezeu. În acest context, Dumnezeu dăruiește lui Avraam un loc al Său ca el întotdeauna să-L aibă pe Dumnezeu ca țintă a iubirii sale. Locul nu-i aparține lui Avraam, el este un străin în acest spațiu și așa va rămâne mereu, cu tot ceea ce comportă acest lucru. Aceasta vrea să arate că Avraam va trebui să nu aibă dorințe de posesie, adică să nu iubească altceva decât pe Dumnezeu, să-și simtă mereu propria sărăcie, ca toate să le vadă numai ca dar al iubirii Celui care l-a chemat să fie cu totul al Său. De bună seamă, iubirea lui Dumnezeu față de Avraam și față de întreaga creație este fără margini și se oferă lumii gratuit, dar cere și din partea omului și din partea cosmosului o dăruire iubitoare cu totul devotată. Aceasta este de fapt și condiția duhovnicească a celui care acceptă să-L urmeze pe Domnul Iubire, a celui care se decide să pornească spre locul făgăduinței, primind chemarea Sa, vocație care rămâne efectiv sub semnul binecuvântării și iubirii divine invizibile, dar puternice și eficiente.

Avraam, „părintele celor care cred”, acceptă chemarea iubitoare a lui Dumnezeu, în credință și totală dăruire de sine. El trăiește această experiență în iubire cum afirmă Sfântul Apostol Pavel:

„Împotriva oricărei nădejdi, Avraam a crezut cu nădejde
că el va fi părinte al multor neamuri, după cum i s-a spus:
Așa va fi seminția ta; Și neslăbind în credință, nu s-a uitat

⁷ Exod 19, 6.

⁸ Geneză 17, 5; Romani 4, 17-18.

⁹ Geneză 12, 6.

la trupul său amortit căci era aproape de o sută de ani și nici la amortirea pântecului Saarei; Și nu s-a îndoit, prin necredință, de făgăduința lui Dumnezeu, ci s-a întărit în credință, dând slavă lui Dumnezeu, și fiind încredințat că ceea ce i-a făgăduit are putere să și facă”¹⁰.

Cum se poate constata iubirea și credința lui Avraam, zice fericitul Pavel, îl ajută pe Patriarh să parcurgă un drum paradoxal. El va fi binecuvântat, dar fără semnele vizibile ale binecuvântării: primește făgăduința de a deveni o seminție aleasă și mare, însă cu o viață marcată de sterilitatea soției Sara, dragostea sa. Este condus să trăiască într-o nouă patrie, dar ca străin, având unica posesie de pământ, care îi va fi permisă, o bucată de teren pentru a o îngropa pe Sara, singura sa dragoste autentică de pe pământ¹¹. Ca atare, Avraam este binecuvântat de Dumnezeu Iubire pentru că, trăind numai în iubire și credință, știe să discearnă binecuvântarea divină de propria sa voință. El merge de acum dincolo de aparențe, încrezându-se în iubirea lui Dumnezeu chiar și atunci când căile Domnului îi apar misterioase și de-a dreptul necunoscute.

Având exemplul iubirii lui Avraam, Biserica ne învață că atunci când mărturisim: „Cred în Dumnezeu”, spunem ca și acesta: „Mă încredințez Ție, Doamne pentru că știu că mă iubești și că și eu Te iubesc”. Spunem aceste cuvinte în primul rând pentru că suntem încredințați că Dumnezeu e viața și iubirea noastră, așa cum a fost viața și iubirea lui Avraam. Evident că în această experiență de iubire, lăsăm efectiv pe Cuvântul Tatălui înomenit să ne orienteze în „Duhul Său cel bun la pământul dreptății”¹². În felul acesta, alegerea concretă a iubirii Tatălui devine fundamentul comuniunii noastre în iubire cu El și cu întreaga creație. A iubi pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh înseamnă a nădăjdui că existența noastră personală trebuie să se întărească cu darul credinței, să se schimbe și să se convertească prin lucrarea iubirii divine. Cel care ne cheamă să facem această experiență în iubire este Avraam, prietenul iubit al lui Dumnezeu și pelerinul angajat în iubire spre Împărăția cerurilor¹³.

¹⁰ *Romani* 4, 18-21.

¹¹ *Geneză* 23, 1-20.

¹² *Psalmul* 142, 10.

¹³ A iubi și a crede în Dumnezeu ne fac purtători de valori care adesea nu coincid cu moda și opinia lumii contemporane. Iubirea ne cere să adoptăm criteriile și să ne asumăm comportamente care nu aparțin modului obișnuit de a gândi. Creștinul iubitor de Dumnezeu și de aproapele nu trebuie să fie temător în a merge împotriva valorilor vieții cotidiene pentru a trăi propria credință și a-și manifesta

Credința se zidește deci în jurul mărturisirii că „Dumnezeu este iubire și cine rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu, iar Dumnezeu rămâne în el”¹⁴. Sfântul Ioan Evanghelistul, spunând aceste cuvinte, ne-a arătat că Dumnezeu Iubire este viața noastră în care „trăim, viem, ne mișcăm și suntem”¹⁵. Acest eveniment al iubirii îl afirmase Sfântul Evanghelist încă de la începutul Evangheliei sale prin următoarele cuvinte: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”¹⁶. Cum vedem acest principiu de bază este recunoscut ca fiind izvorul credinței și iubirii creștine de Mântuitorul Iisus Hristos, fiind o mărturisire fundamentală pentru viață și existența noastră. Faptul că Dumnezeu este iubire presupune cu certitudine că iubirea are o adâncime existențială și o extindere cosmică care cuprinde atât pe cele de sus, cât și pe cele de jos ale lumii. Acest lucru îl vedem încă din Vechiul Testament, unde Dumnezeu a poruncit oamenilor să rostească în fiecare zi „Domnul, Dumnezeul nostru, este singurul Domn. Să iubești pe Domnul, Dumnezeul tău, cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu toată puterea ta”¹⁷. Această poruncă primește o exprimare mai adâncă în Noul Testament, când Mântuitorul rezumă întreaga Lege în cuvintele: „Să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”¹⁸. Și întrucât Dumnezeu ne-a iubit mai întâi¹⁹, cum spune Sfântul Ioan Evanghelistul, se înțelege de la sine că iubirea nu mai este doar o poruncă, ci ea este însăși răspunsul nostru la darul iubirii și la chemarea pe care Dumnezeu Tatăl ni le-a făcut prin Fiul

propria iubire, rezistând tentației de „a se uniformiza”. Pentru unii, Dumnezeu a devenit din nefericire „marele absent”, în locul Său ajungând posesia și „eul” autonom. Chiar și progresele însemnate și pozitive ale științei și tehnicii au indus în om o iluzie de atotputernicie și de autosuficiență. Toate acestea au dus la un egocentrism care a creat mari dezechilibre în cadrul raporturilor interpersonale și al comportamentelor sociale.

¹⁴ 1 Ioan 4, 16.

¹⁵ *Faptele Apostolilor* 17, 28.

¹⁶ *Ioan* 3, 16.

¹⁷ *Deuteronom* 6, 4-5.

¹⁸ *Levitic* 19, 18; *Marcu* 12, 29-31. „Și apropiindu-se unul din cărturari, care îi auzise vorbind între ei și, văzând că bine le-a răspuns, L-a întrebat: Care poruncă este întâia dintre toate? Iisus i-a răspuns că întâia este: «Ascultă Israele, Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn». Și: «Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău și din toată puterea ta». Aceasta este cea dintâi poruncă. Iar a doua e aceasta: «Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși». Mai mare decât acestea nu este altă poruncă”.

¹⁹ 1 Ioan 4, 10.

Său iubit în Duhul Sfânt²⁰. Acest lucru devine și mai lămurit atunci când suntem chemați de Dumnezeu pentru slujirea turmei Sale, ca episcopi și preoți. În inima celui smerit, ales pentru această vocație, apar instantaneu cuvintele profetului Samuel: „Doamne, de ce îmi ceri aceasta și ce anume îmi ceri? Este o povară mare aceea pe care mi-o pui pe umeri, dar la cuvântul tău voi accepta, fiind sigur că Tu mă vei conduce, chiar și cu toate slăbiciunile mele”²¹. Fără îndoială că Domnul răspunde tainic la aceste nedumeriri ale celui chemat la slujire cu iubire Sa conducându-l mai aproape de iubirea Lui pentru a percepe și mai mult prezența sa iubitoare. Tocmai pentru că El este prezent în viața celui hirotonit dovedește că în această comuniune de iubire episcopul va avea nenumărate momentele de bucurie și de lumină, dar și momente grele în care se va simți precum Sfântul Apostol Petru în corabie cu apostolii pe lacul din Galileea²².

²⁰ Într-o lume în care uneori de numele lui Dumnezeu este legată răzbunarea sau chiar îndemnul la ură și la violență, acest mesaj trebuie să fie foarte actual și să aibă o semnificație concretă. Biserica este chemată în acest context să reamintească fiilor și fiicelor ei că Dumnezeu este iubire și că El ne copleșește de iubire în Fiul Său cu iubirea Sa veșnică astfel ca noi să comunicăm și altora iubirea Sa dumnezeiască. Deci, iubirea pe care Dumnezeu o dăruiește omului într-un mod tainic și gratuit, precum și legătura interioară a acestei iubiri cu realitatea iubirii umane, trebuie să fie pusă în legătură cu practica eclezială a poruncii iubirii față de Dumnezeu și de aproapele. A insista asupra acestui element fundamental al vieții creștine este de mare importanță în vremea noastră, atât pentru a trăi în iubire unii cu alții, cât și pentru a răspunde altora la iubirea divină.

²¹ Cf. 1 Regi 3.

²² Mântuitorul Hristos ne cheamă cu iubire să ne reînnoim încrederea fermă în El, să ne încredințăm Lui ca niște copii iubiți, fiind siguri că purtarea Sa de grijă părintească și iubitoare față de noi ne va susține mereu în lucrarea noastră, oferindu-ne toate cele necesare să mergem cu încredere spre El, chiar și în neazuri și suferințe. În acest context, cel care împlinește voia lui Dumnezeu Tatăl se simte iubit de Fiul Său, Cel Care ne-a arătat iubirea Sa fără margini în Cruce și Înviere. Rezultă de aici că a cere lui Dumnezeu cu insistență, în rugăciune, să-L iubim în deciziile noastre este calea corectă pentru binele nostru și al fraților noștri. Astfel, deplina conștiință despre cererea noastră aduce după sine seninătatea profundă a sufletului iubitor de Dumnezeu și de aproapele. Această experiență dovedește că iubirea lui Dumnezeu sporește în noi curajul de a face alegeri fericite, având mereu în față Împărăția cerurilor pentru noi înșine și pentru alții. Mai mult, a trăi în iubire de Dumnezeu și de aproapele înseamnă a recunoaște măreția Creatorului și a accepta micimea noastră, condiția noastră de creaturi. De asemenea, lăsând pe Domnul să ne umple sufletul cu iubirea Sa înseamnă a înțelege șansa de a crește în adevărata măreție de ființe raționale unite în iubire cu Creatorul lor. Fără îndoială

Oamenii, după ce L-au primit pe Mântuitorul Iisus Hristos în mod triumfal la Ierusalim, se întrebau dacă va elibera poporul de dușmanii săi²³. Ei așteptau un Mesia puternic, triumfător, răzbunător al poporului. În schimb, la ei a venit Hristos Cel iubitor, blând și smerit cu inima, Care cheamă la pocăință și la milostivire. Și tocmai mulțimea, care mai înainte i-a adus osanale, strigă: „Să fie răstignit!”²⁴. Cei care Îl urmau, dezorientați și înspăimântați, Îl părăsesc. Cugetau: dacă soarta lui Iisus este aceasta, El nu poate fi Mesia, pentru că Dumnezeu este invincibil. Mântuitorul este cu adevărat un fapt surprinzător. Când moare pe cruce, centurionul roman necredincios, care participase la răstignirea Sa, care L-a văzut suferind și L-a auzit dăruind iertare celor care L-au răstignit, mărturisește: „Cu adevărat, acest om era Fiul lui Dumnezeu”²⁵. Deci, ofițerul păgân cunoaște tocmai ceea ce poporul iudeu a pierdut din invidie și răutate: Cel răstignit este cu adevărat Dumnezeu Iubire.

Desigur, după atâția ani de la Răstignirea Domnului pe Golgota, și astăzi omenirea se poate întreba: De fapt care este adevărata față a lui Dumnezeu? De obicei oamenii atribuie lui Dumnezeu calități pe care le au și ei pentru a putea să-L cunoască și să Și-L aproprie. Sfânta Evanghelie însă ne spune că Dumnezeu este diferit și nu putem să-L cunoaștem cu puterile noastre omenești. Pentru aceasta, Mântuitorul Hristos S-a apropiat, a venit în întâmpinarea noastră și S-a revelat ca Dumnezeu adevărat și om adevărat. Și unde s-a descoperit complet dumnezeirea și iubirea Lui? Pe cruce. Acolo s-au vădit trăsăturile feței Dumnezeului Iubire. Să nu uităm că Golgota este locul pe care Dumnezeu ne ridică în iubirea Sa și de pe care ne prezintă Tatălui în iubire desăvârșită. El este Cel care nu arată cu degetul împotriva nimănui, nici măcar împotriva celor care L-au răstignit, dimpotrivă deschide larg brațele iubirii Sale pentru toți. El este Dumnezeu Iubire, care nu ne strivește cu dumnezeirea Sa, ci Se lasă batjocorit pentru noi. El este Cel care ne iubește cu adevărat, ne dă viața Sa în tăcere. Fără să ne constrângă în vreun fel, El ne eliberează din robia morții și ne înalță în împărăția iubirii Sale. Am fi meritat pentru nerecunoștința și păcatele noastre să ne trateze ca pe niște dușmani, însă, în iubirea Sa, El ia asupra Sa răul nostru și păcatele noastre.

că, în atare caz, răul, cu încărcătura lui de durere și de suferință, va putea fi biruit numai dacă-L iubim pe Dumnezeu și dacă vom avea încredere că El poate să ne elibereze și să ne mântuiască.

²³ Luca 24, 21.

²⁴ Matei 27, 23.

²⁵ Marcu 15, 39.

Citim de asemenea în Sfânta Evangheligie că, atunci când oamenii mergeau la Domnul Iisus Hristos pentru a-l face rege, după înmulțirea pâinilor, El a plecat dinaintea lor în pustie ca să se roage²⁶. Oamenii îl caută ca pe unul dintre cei așezați să domnească prin putere, El însă li se descoperă ca *Iubire smerită*. El nu este precum zeii neamurilor care se impun cu forța înaintea lumii. Dumnezeu nostru este Creatorul cerului și al pământului, care din iubire S-a făcut om, ca fiecare dintre noi să poată să-L iubească și să trăiască în comuniune de iubire cu El. Tocmai atunci însă, când a fost proclamată solemn identitatea Lui, când centurionul a spus: „Cu adevărat era Fiul lui Dumnezeu”, El și-a dat din iubire viața pe cruce, pentru păcatele noastre. Prin aceasta El ne-a arătat clar că este Dumnezeu *atotputernic în iubire*, și nu în alt mod. Iubirea Lui este natura sa, pentru că El este iubirea.

În slăbiciunea noastră am prefera un dumnezeu tare, stăpânitor, un Dumnezeu care să-Și arate voia prin imperative nimicitoare! Dar cu toții știm că puterea din această lume trece, în timp ce iubirea rămâne. Numai iubirea păstrează viața pe care o avem, pentru că îmbrățișează slăbiciunile și neputințele noastre și le transformă. Iubirea lui Dumnezeu este cea care la Înviere a vindecat păcatul nostru, care a făcut din moartea Sa o trecere la viață, care a schimbat frica noastră în încredere și speranță. Paștele ne spune că Dumnezeu poate să îndrepte totul în bine. Că împreună cu El putem cu adevărat să avem încredere că totul va fi bine. Și aceasta nu este o iluzie, pentru că moartea și Învierea Mântuitorului Iisus Hristos nu sunt închipuite. Ele sunt un adevăr istoric incontestabil și rămân piatra de temelie a credinței noastre! Iată de ce, în dimineața Paștelui, Domnul ne spune: „Nu vă fie frică!”²⁷. Așadar, chiar dacă întrebările chinuitoare cu privire la rău nu dispar dintr-o dată, totuși au în Cel înviat evidența care ne permite să nu deznădăjduim. Mântuitorul Iisus Hristos, înviind din mormânt, a schimbat viața noastră apropiindu-Se de noi. El a realizat acest lucru pentru ca viața noastră, oricât mai este marcată de rău, să fie itinerar al mântuirii și al Împărăției lui Dumnezeu. Dându-Și viața pe cruce din iubire negrăită pentru noi, Fiul lui Dumnezeu înomenit a învins moartea și a biruit iadul. Din coasta Sa deschisă, iubirea Lui dumnezeiască a ajuns la fiecare dintre noi, ne cuprinde și ne pătrunde în toate încheieturile ființei noastre. Astfel, noi, trăind în comuniune de iubire cu El, ne schimbăm viața primind mântuirea pe care ne-o oferă în Duhul Sfânt în fiecare Sfântă

²⁶ Ioan 6, 15.

²⁷ Matei 28, 5.

Liturghie prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Lui. Dacă-I deschidem toată inima în iubire și rugăciune, El ne deschide negreșit ușa milostivirii Sale și Împărăția cerurilor.

Cuvântul „iubire” a devenit astăzi unul dintre termenii cei mai folosiți și, de asemenea, unul dintre cei mai banalizați, un cuvânt căruia noi îi dăm înțelesuri diferite după împrejurări circumstanțiale. Chiar dacă această abordare se concentrează mai mult asupra înțelegerii și practicii ei în Sfânta Scriptură și în tradiția Bisericii, nu putem însă să facem abstracție de sensul pe care îl are acest cuvânt, și în diferitele culturi, și în limbajul uzual. Astfel, vorbim adesea despre iubirea patriei, despre iubirea meseriei, despre iubirea dintre prieteni, despre iubirea muncii, despre iubirea dintre părinți și copii, între frați și vecini sau despre iubirea față de aproapele. Dar, în toată această diversitate de expresii, numai iubirea față de Dumnezeu și de aproapele se remarcă drept arhetipul formelor omenești de iubire.

În antichitate și în *Sfânta Scriptură* s-au folosit trei cuvinte care desemnau conceptul de iubire: „eros”, „philia” și „agape”²⁸. Creștinismul a folosit mai puțin lexemul „eros” și semnificația lui²⁹. Învățătura Mântuitorului Iisus Hristos a adus o altă viziune despre iubire. În Sfânta Evanghelie iubirea exprimă prin intermediul cuvântului „agape” ceva esențial noutății creștinismului, cu referire precisă la comuniunea dintre Dumnezeu și oameni³⁰. Evident, fără să excludă erosul uman, creștinismul

²⁸ La greci, iubirea dintre un bărbat și o femeie, ce nu se naște din gândire și din voință, ci se impune ființei umane, a fost numită „eros”. *Vechiul Testament* folosește doar de două ori cuvântul eros, iar *Noul Testament* nu-l folosește niciodată. Dintre cele trei cuvinte referitoare la iubire – *eros*, *philia* (iubirea de prietenie) și *agape* – scrierile neotestamentare îl preferă pe ultimul. În privința celui de al doilea lexem, iubirea de prietenie (*philia*), conținutul său este aprofundat în *Evanghelia Sfântului Ioan* pentru a exprima raportul dintre Mântuitorul Iisus Hristos și ucenicii Săi.

²⁹ Andres NYGREN, *Eros și agape. Prefaceri ale iubirii creștine*, traducere de Wilhelm Tauwinkl, București, Editura Humanitas, 2018. Există o specificitate a iubirii creștine dată de unicitatea comuniunii creștine. Nygren rezumă specificul iubirii creștine la patru puncte principale: este spontană și nu ține de un merit personal al omului, este neutră față de valoare (în sensul că Dumnezeu iubește și pe cel păcătos), este creatoare și este întemeietoare de comuniune. Tot el susține că între ideea filosofică despre iubire și modelul creștin este o diferență ireductibilă (pp. 21-24).

³⁰ După Nietzsche, creștinismul i-ar fi dat erosului să bea venin, iar erosul nu a murit, ci a ajuns să degenereze în viciu. Filosoful ateu exprima în felul acesta o percepție asupra Bisericii, care prin poruncile și interdicțiile sale amăra cel mai

n-a distrus fericirea omenească, dimpotrivă i-a dat un sens pozitiv³¹. Așa că, respingând perversiunea vieții lumești care atenta la demnitatea umană, dezumanizând pe om³², erosul filosofic avea nevoie de disciplină, de purificare, pentru a dăruii omului nu plăcerea de o clipă, ci o anumită degustare a acelei fericiri spre care tinde ființa lui întreagă. De aici rezulta că, deși erosul avea o anumită relație cu iubirea și cu divinul, totuși era contrar existenței umane, pentru că ducea pe om la pervertire. El marca drumul spre un scop dominat de instinct. Cu toate acestea, refuzul lui de către creștini nu a dus la o „*inveninare*” a lui, ci la o vindecare a ființei umane în vederea măreției sale adevărate. Faptul că omul este alcătuit din trup și suflet dovedește că omul se găsește într-o profundă unitate și într-o lucrare simfonică cu sine și cu Dumnezeu. În această comuniune dintre trup și suflet erosul este depășit, cu atât mai mult cu cât omul dorește să fie duhovnicesc. Orice atitudine unilaterală atrage după sine un dezechilibru periculos. Dacă omul ar vrea să disprețuiască trupul, ca fiind o moștenire pur animalică, atunci și sufletul și trupul și-ar pierde demnitatea lor. Și dacă s-ar lepăda de suflet și ar exalta trupul, ca realitate exclusivă, și-ar pierde măreția sa divină. Numai atunci când cele două părți se contopesc într-o unitate deplină, omul devine într-un tot adevărat și conștient³³.

frumos lucru al vieții, ridicând ziduri de interdicție chiar acolo unde bucuria prevăzută pentru noi de către Creator oferea o fericire ce făcea pe oameni să guste mai dinainte ceva ce ține de divin (cf. *Jenseits von Gut und Böse*, IV, 168).

³¹ Grecii, ca și alte popoare, văzuseră în eros beția, înfrângerea rațiunii de către o „*nebulie divină*” care îl smulge pe om din limita existenței sale. Orice altă putere dintre cer și de pe pământ avea o importanță secundară, cum afirma Vergilius în *Bucolice*: „*Omnia vincit amor*” – iubirea învinge toate lucrurile – și noi cedăm iubirii, (*et nos cedamus amori*). Această atitudine a fost tradusă în cultul fertilității cu prostituția sacră, înfloritoare în multe temple păgâne. Deci, erosul era celebrat ca forță divină, ca și comuniune cu divinul.

³² După cum se știe, în religiile păgâne, prostituatele, care trebuie să dăruiască oamenilor beția divinului, nu sunt tratate ca ființe umane, nici ca persoane, ci doar ca instrumente pentru a stârni „*nebulia divină*”. Ele nu erau în realitate zeițe, ci persoane umane de care se abuza sub pretenția falsă a sacrului. Un astfel de eros turmentat și indisciplinat nu este nici pe departe un „*extaz*” către Dumnezeu, ci mai degrabă o cădere și o degradare a omului.

³³ Erosul coborât la nivelul „*sexului*” devine un produs de piață ce se poate cumpăra sau vinde. De aici și omul însuși devine marfă. Realitatea noastră de ființe făcute după chipul lui Dumnezeu depășește mult da-ul trupului în satisfacerea pornirilor instinctuale. Omul trebuie să considere trupul și sexualitatea doar ca parte materială din el însuși, pe care o folosește într-un mod rațional. Mai mult,

Creștinismul, diferit de gândirea păgânilor, a considerat mereu omul ca ființă una și duală, în care spiritul și materia se întrepătrund reciproc și trăiesc o viață nouă, evanghelică. În atare caz, erosul luminat de harul Duhului Sfânt are menirea de a ridica pe om către Dumnezeu și a-l conduce dincolo de el, spre comuniunea desăvârșită în iubire. Cum trebuie să fie această cale a desăvârșirii, ne învață *Cântarea Cântărilor*, una dintre cărțile *Vechiului Testament* bine cunoscută de Părinții Bisericii. Poemele de iubire duhovnicească din această carte conțin detalii despre o sărbătoare de nuntă evreiască, în care se elogiază dragostea dintre miri³⁴. Autorul prezintă aici iubirea ca totalitate a existenței umane în toate dimensiunile ei, inclusiv cea a timpului. Comuniunea vizează aici iubirea veșnică, trăirea omului în Dumnezeu pentru eternitate. Ea este beție trează, extaz ca ieșire permanentă din sine a eului personal închis în sine, spre eliberarea sa prin dăruirea în iubire lui Dumnezeu și confrăților săi. În această experiență, omul întâlnește pe Dumnezeu Iubire și se descoperă pe sine însuși, în sensul cuvintelor Mântuitorului: „Dacă cineva va încerca să-și salveze viața, o va pierde; iar dacă cineva o va pierde, o va păstra”³⁵. Acesta este de fapt și conținutul și direcția jertfei Mântuitorului Hristos prin cruce spre Înviere: drumul bobului de grâu care cade în pământ și moare pentru a aduce roade multe.

În afară de cele menționate mai sus, trebuie să mai subliniem faptul că *erosul* – ca termen ce desemnează iubirea lumească – și *agape* – ca expresie ce desemnează iubirea bazată pe credință – sunt două concepții

omul nu vede trupul ca pe un domeniu al libertății sale, ci doar încearcă să-i satisfacă dorințele naturale. Când plăcerile depășesc rațiunea, omul ajunge să-și degradeze trupul, despărțindu-l de sufletul său și izolându-l în domeniul pur biologic. Aparenta exaltare a trupului poate foarte repede să se transforme în ură față de el. Așadar, erosul se maturizează numai atunci când omul ajunge la adevărata sa demnitate și sfințenie.

³⁴ În *Cântarea Cântărilor* găsim două cuvinte diferite pentru a vorbi despre iubire. Mai întâi avem cuvântul ebraic *dodim*, un plural care exprima iubirea încă nesigură, într-o situație de căutare nedeterminată. Acest cuvânt este apoi înlocuit cu cuvântul *ahaba* care, în traducerea greacă a *Vechiului Testament*, este redat prin cuvântul *agape*, expresie ce devine obișnuită concepției biblice despre iubire. În opoziție cu iubirea nedeterminată și încă în căutare, acest termen exprimă experiența iubirii ca o veritabilă descoperire a celuilalt, depășind caracterul egoist dominant. În acest context, iubirea este grija față de altul și pentru altul. Ea nu se mai caută pe sine însăși, ca o scufundare în beția fericirii, dimpotrivă, caută binele ființei iubite, devenind renunțare gata de sacrificiul pe care chiar îl caută.

³⁵ *Luca 17, 33.*

opuse ca direcție. Este diferența între forma ascendentă și cea descendentă a iubirii. Distincțiile dintre aceste două direcții au fost deseori radicalizate punând în opoziție iubirea descendentă, agapică, specifică creștinismului, de cealaltă iubire, erotică, caracterizată de iubirea posesivă și senzuală. În realitate, *eros* și *agape*, ca iubirea ascendentă și iubirea descendentă, nu pot fi niciodată separate complet una de alta. Mai mult aceste două forme de iubire, deși provin din dimensiuni diferite, își găsesc unitatea lor în realitatea unică a iubirii. Chiar dacă, inițial, erosul este cu precădere senzual, ascendent, totuși atunci când se apropie de celălalt, își va pune mereu mai puține întrebări în legătură cu sine însuși, va căuta mereu mai mult fericirea celuilalt, se va îngriji mereu mai mult de celălalt, se va dăruși și va dori să fie pentru celălalt. În această experiență, cum vom vedea mai jos, erosul va fi cuprins de agape și va fi circumscris de el. Dacă erosul nu va accepta să fie cuprins de agape se va degrada și își va pierde însăși natura sa. Mai adăugăm la aceasta faptul că omul nu va putea trăi exclusiv în iubirea descendentă, pentru că nu poate întotdeauna doar să dăruiască, el are nevoie să și primească. Acela care vrea să dăruiască iubire trebuie și el să o accepte ca pe un dar, așa cum ne spune Domnul, să devină izvor din care să curgă râuri de apă vie³⁶. Desigur, dacă vrea să devină un astfel de izvor, el însuși trebuie să bea din Izvorul vieții, Hristos Mântuitorul nostru³⁷, împărtășindu-se cu Sfintele Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Relația dintre eros și agape ar mai putea fi imaginată și folosindu-ne de episodul scării lui Iacob. În această descriere Sfinții Părinți au văzut exprimată simbolic legătura inseparabilă dintre urcare și coborâre, dintre erosul care-L caută pe Dumnezeu și agapele care transmit darul primit³⁸. Interpretarea subliniază rolul meditației prin care omul înrădăcinat în contemplație acceptă necesitățile altora în inima sa, în așa fel încât să devină propriile sale trebuințe. Sfântul Apostol Pavel, cunoscând iubirea divină, a pătruns cele mai înalte taine ale lui Dumnezeu, ajungând pentru dragostea lui Dumnezeu să se facă tuturor toate³⁹. Mai înainte a experimentat această dragoste fericitul Moise care a intrat în cortul sfânt, rămânând în dialog cu Dumnezeu, pentru a ajunge, pornind de la Dumnezeu, să fie slujitorul poporului Său. Așadar, „intrând în cort era răpit

³⁶ Ioan 7, 37-38.

³⁷ Ioan 19, 34.

³⁸ După cum ne spune Moise în cartea *Facerii*, patriarhul Iacob a văzut în vis, pe piatra pe care își sprijinise capul, o scară ce atingea cerul și pe care îngerii lui Dumnezeu urcau și coborau (*Geneză* 28, 12; *Ioan* 1, 51).

³⁹ 2 *Corinteni* 12, 2-4; 1 *Corinteni* 9, 22.

în sus de contemplație, și acolo, afară de cort, se lăsa zorit de greutatea celor suferinzi”, spune Sfântul Grigorie cel Mare⁴⁰.

Dacă iubirea este o scară, începutul ei trebuie să fie însăși creația lui Dumnezeu ca lucrare a iubirii Sale. *Vechiul Testament* ne arată că dialogul dumnezeiesc exprimat la început prin actul unei porunci ziditoare – să fie! – se continuă, după cădere, ca un neîntrerupt legământ. Protopărinții sunt întâmpinați de legământ, iar Avraam este ales tată al multor neamuri în iubire și comuniune. Alianța sa cu Dumnezeu va duce la înmulțirea seminției lui de către Dumnezeu. Astfel Cel Atotputernic nu îl va alege pe criteriile de putere pământească, ci pur și simplu din iubire. Este un legământ care rămâne tainic și revelează modul misterios al lui Dumnezeu care cheamă pe unii fără să excludă pe alții. Datorită acestui fapt, cei aleși ai lui Dumnezeu vor fi totdeauna o punte de iubire care să-i conducă la El. Cu atât mai mult, Dumnezeu, la plinirea vremii, va alege pe Precurata Fecioara Maria, cea aleasă de Tatăl ceresc, ca o punte de legătură între El și noi oamenii, cum spunem în imnul Acatist: „bucură-te punte care treci pe oameni de pe pământ la cer”. De fapt, în Fiul iubit al Tatălui lumea va parcurge etapele drumului iubirii divine în care Dumnezeu Se face cunoscut și mai mult ca iubire, Se revelează, intră în istorie cu cuvintele și faptele dragostei Sale nemărginite⁴¹. Tatăl, tocmai pentru a arăta iubirea Sa: „în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin proroci, iar în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile”⁴². Aceste precizări ale Sfântului Apostol Pavel adeveresc faptul că iubirea lui Dumnezeu este o realitate unică, dar cu dimensiuni diferite. Acolo unde cele două laturi se despart complet apare în chip deosebit o nouă formă de iubire. Desigur, *Sfânta Scriptură* nu vorbește despre o lume opusă iubirii, ci vorbește despre omul întreg, Dumnezeu intervenind ca Iubire ipostatică ce curăță lumea conform actului Său creator.

Această direcție a iubirii se manifestă în cele două forme ale existenței – aceea a slavei dumnezeiești sau a chipului dumnezeiesc și aceea a zidirii pe care omul o rezumă sau a chipului omenesc. Vorbind despre chipul lui Dumnezeu în om, Sfânta Scriptură ne spune lămurit că există un singur Dumnezeu Iubire al tuturor, Creatorul cerului și al pământului, al celor

⁴⁰ SF. GRIGORIE CEL MARE, *Regulile pastorale*, II, 5, în coll. **SC**, vol. 381, pp. 196-198.

⁴¹ *Ioan* 3, 16: „Căci Dumnezeu Tatăl așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”.

⁴² *Evrei* 1, 1-2.

văzute și al celor nevăzute. În virtutea acestui chip, Dumnezeu îl poate face pe om să audă în formă omenească ceea ce vrea El să-i spună, și să vadă în forma în care văd ochii omenești voința Sa dintr-un anumit moment. De exemplu, Sfântul Ioan Botezătorul a fost proroc când Dumnezeu i-a spus cum va cunoaște pe Fiul Său întrupat, și a fost apostol când a văzut pe Duhul Sfânt pogorât peste Mântuitorul Hristos și a auzit glasul Tatălui cu privire la El. Cum putea vorbi omenește Fiul lui Dumnezeu întrupat, așa și Tatăl Lui a putut „vorbi” sau face pe Ioan să-L audă vorbind. Rezultă de aici că toată realitatea creată se întoarce la Dumnezeu, Cel care a făcut cerul și pământul, iar zeii neamurilor sunt numai idoli inexistenți. Însăși creația vorbește de faptul că Creatorul cerului și al pământului este singurul Dumnezeu adevărat, autorul realității întregi împlinită prin cuvântul său creator, ca efect al iubirii Sale. Ca atare, Dumnezeu iubește în mod personal pe om și făptura Sa⁴³. El îl alege pe Israel și îl iubește cu scopul de a vindeca prin această iubire omenirea întregă⁴⁴. Profetii înșiși rostesc cuvinte minunate despre iubirea lui Dumnezeu pentru poporul Său. De exemplu Osea și Ezechiel au descris această iubire a lui Dumnezeu față de poporul Său chiar în „imagini erotice” curajoase⁴⁵. Trăind în această fidelitate față de singurul Dumnezeu, Israel experimentează el însuși faptul că este iubit de Dumnezeu și descoperă bucuria în Dumnezeu Iubire care devine fericirea sa esențială: „Stinsu-s-a inima mea și trupul meu, Dumnezeul inimii mele și partea mea, Dumnezeule, în veac. [...] Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine este, a pune în Domnul nădejdea mea, ca să vestesc toate laudele Tale în porțile fiicei Sionului”⁴⁶. Cum se poate constata, după psalmistul David, inima desemnează nu doar un organ omenesc foarte important pentru viața omului, ci este centrul ființei umane, locul sentimentelor și al capacității umane de a judeca și de a iubi. Uneori, Sfânta

⁴³ Aristotel considera puterea divină ca realitate iubită care pune lumea în mișcare, dar ea însăși nu are nevoie de nimic și nu iubește, ci doar este iubită.

⁴⁴ Sfântul Dionisie Areopagitul spune că Dumnezeu iubește și iubirea sa poate fi calificată fără nicio îndoială ca eros, care este totodată și în mod total agape (cf. SF. DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre numirile divine* IV,12-14, în coll. **PG**, vol. 3, col. 709-713, în *Opere complete*, traducere de pr. prof. Dumitru Stăniloae, București, Editura Paideia, 1996, pp. 149-153).

⁴⁵ Subliniem faptul că profetii din *Vechiul Testament* au prezentat relația dintre Dumnezeu și Israel prin metaforele logodnei și căsătoriei. În contrast cu aceste imagini ei au înfățișat idolatria ca adulter și prostituție. Prin aceste tablouri, ei au vizat, așa cum am văzut deja, cultul fertilității, cu abuzurile sale de eros, dar, în același timp, au descris și relația de fidelitate dintre Israel și Dumnezeul Său.

⁴⁶ *Psalmul* 72, 25, 28.

Scriptură vorbește chiar de inima lui Dumnezeu, Atotțiitorul alegându-și oamenii după inima Sa⁴⁷.

Iconomia iubirii se manifestă, apoi, într-o nouă formă prin *Înomenirea Fiului lui Dumnezeu*, Care iubind în chip negrăit pe oameni și creația Sa, a cuprins în Sine întreaga omenire pentru a o transfigura și a o îndumnezei, prin jertfa și Învierea Sa. El a curățit păcatul din firea noastră și ne-a păstrat uniți cu El în Trupul Său tainic, ca pe mădulare de mare preț. Lumea în afara Lui este dezbinare, fără sfințenie și fără orizont al veșniciei. Imposibilitatea oamenilor să se unească cu Dumnezeu este urmare a păcatului care a divizat natura umană, producând rupturi lăuntrice grave și risipiri exterioare imposibil de refăcut de oameni. Astfel omul trupesc nu poate ajunge niciodată om duhovnicesc fără iubirea și jertfa Mântuitorului Hristos. Desigur, această unitate a tuturor în Domnul slavei este pusă la încercare, datorită voinței libere a omului, și după actul răscumpărării noastre prin cruce și Înviere. Răul continuă și în timpul mântuirii noastre să dezbine pe oameni din interior și să-i arunce în deșertăciune și moarte sufletească⁴⁸. Numai unitatea de iubire în Mântuitorul Hristos dă omului demnitatea necesară vieții lui. Domnul, Cel Care S-a făcut om pentru noi, ca pe toți să ne îndumnezeiască, este Izvorul iubirii și unității lumii, omenirea fiind cuprinsă în Trupul Său tainic. Ca atare, Biserica este spațiul în care oamenii trăiesc un nou mod de existență în iubire, fiind totodată organismul care promovează valoarea iubirii, unificării și unității creației în Duhul Sfânt. De asemenea, Duhul Sfânt prin harul iubirii înlătură dezbinarea interioară și exterioară produsă de păcat în trupul Domnului Hristos. Această putere a Duhului este trăită prin Sfintele Taine mai întâi prin iubire, în adâncul de taină a omului, și apoi comunicată în exterior prin Mântuitorul Iisus Hristos, care face legătura între frații și surorile Sale din Trupul Său tainic.

Acest mod de viață duhovnicească se susține numai prin har și nevoițe permanente care sporesc iubirea față de Dumnezeu și față de

⁴⁷ 1 *Samuel* 13, 14; *Jeremia* 3, 25.

⁴⁸ Sufletul omului lipsit de har și depărtat de Dumnezeu trăiește cutremure existențiale ale simțirii și gândirii. Gândirea secularizată a lumii contemporane, de exemplu, urmărind o trecere a omului de la unitate de iubire interioară la asociere individuală exterioară prin crearea unei rețele vaste informatice impersonale, țintește spre devalorizarea comuniunii imediate și mută experiența comunicării în spațiul vizual, al imaginii și al imaginației. Rețelele de socializare și internetul, în timp ce par că unesc pe oameni, favorizând apropierea acestora, nu elimină în niciun fel barierele dintre aceștia și nici nu facilitează comunicarea, deoarece exclud ceva esențial din relația omenească.

aproapele, ceea ce face ca membrele Bisericii să trăiască în același cuget și în același duh de iubire, cum se spune despre comunitatea primilor creștini din *Faptele Apostolilor*: „căci era în toți o inimă și un suflet”⁴⁹. Evident, această experiență duhovnicească este una efectivă și reală, mergând în sensul celor spuse de Sfântul Apostol Pavel: „Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus”⁵⁰. Orice abatere de la acest ideal este efectiv o îndepărtare de la sursa de viață și lumină a Duhului trăită în Trupul Mântuitorului Hristos. În virtutea acestui fapt, Biserica trăiește numai în iubirea Capului ei și se împărtășește neconținut de harul Învierii. Credincioșii, fiind astfel cuprinși de viața divină înnoită de Duhul Sfânt, au în ei seva duhovnicească a Domnului. Cu acest dar divin ei pot depăși cu ușurință propriul lor egoism, realizând în interiorul și exteriorul lor unitatea iubirii în Duhul Sfânt. Rezultă de aici că unde este Mântuitorul Hristos este iubire și unitatea Duhului Care îmbrățișează pe toți și-i înfățișează Tatălui. În felul acesta, Părintele ceresc iubește întreaga lume și o vede cuprinsă în iubirea Fiului Său înomenit, iubind-o așa cum Îl iubește pe Acesta. Având în vedere această legătură dintre creație și Creator deducem cu ușurință că iubirea și unitatea nu se pot dobândi decât prin cuprinderea tuturor în Cuvântul lui Dumnezeu înomenit. El este Acela care, făcându-Se om de la Duhul Sfânt și din Preasfânta Treime Fecioara Maria, ne-a readunat pe toți în iubirea și unitatea Sa agapică⁵¹. Prin taina Sfântului Botez noi suntem chemați să trăim în această iubire care ne cuprinde pe toți și în care ne simțim înrădăcinați în Trupul Domnului și uniți cu toții în iubirea Tatălui. Urmarea acestei lucrări, toți cei ce sunt cuprinși în iubirea Preasfintei Treimi se simt familiari cu Dumnezeu și unii cu alții în iubire. Cine trăiește în acest ambient se simte cu adevărat în Dumnezeu încă din această lume, împărtășindu-se cu Sfintele Taine ca arvună și pregustare a vieții veșnice. Deci, în Biserică nimeni nu se mai simte străin și locuitor vremelnic, întrucât cunoaște și trăiește lumea ca dar al lui Dumnezeu, devenind pentru cel credincios o lume transparentă în iubire. Omul duhovnicesc, văzând rațiunile lucrurilor adunate într-o unitate nediferențiată în Dumnezeu, trăiește plinătatea iubirii tocmai pentru că stă

⁴⁹ *Faptele Apostolilor* 4, 32.

⁵⁰ *Galateni* 3, 28.

⁵¹ Despărțirea este semnul ieșirii din existența și comuniunea în iubire dată de Dumnezeu prin actul creator. Mântuitorul ne arată că dezbinarea este lupta tuturor împotriva tuturor pentru lucruri singulare și vremelnice, sau lupta fiecăruia împotriva multora pentru a dobândi cât mai mult din lucrurile lumii.

permanent în relație cu Cel pe care-L iubește sufletul său. În această iubire smerită, el iubește pe toți frații săi din lume și le poartă neputințele în carnea trupului său. Desigur, datorită acestei lucrări a iubirii, Bucuria celor ce sunt ai Mântuitorului Hristos este permanent răstignită de suferințele celor care se îndepărtează de la dragostea Tatălui ceresc. În atare caz, omul duhovnicesc pătimește cel mai mult de pe urma celor ce se lipsesc cu liberă voință de dragostea Mântuitorului și de darurile sale duhovnicești. Biserica suferă întotdeauna de pe urma fiilor și fiicelor sale, care, cu deplină libertate, se înstrăinează de adevărata comuniune în iubire și de Împărăția cerurilor⁵².

Îndepărtarea de iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui a fost în toate timpurile cauza multor nenorociri, necazuri și încercări. Acest lucru se referă atât la viața personală a omului, cât și la viața societăților și a popoarelor. Astăzi creștinismul, mai mult ca oricând, se confruntă cu invazia agresivă a secularizării militante în toate sferele vieții sociale. Păcatul a devenit normă, pentru că în societatea de consum legătura dintre libertate și responsabilitate nu mai este esențială. Libertatea de a alege, promovată de doctrina liberală, nu-i poate aduce omului de la sine fericirea și bunăstarea, mai ales atunci când alegerea lui este definită exclusiv de factorii materiali. Se știe clar că alegerea răului devalorizează libertatea omului, mai ales atunci când aceasta este folosită cu scopul de a distruge demnitatea persoanei. Atunci când libertatea devine un idol, când aceasta este separată de noțiunea de responsabilitate, omenirea este chiar în pericol de moarte. După Sfinții Părinți, rădăcina tuturor relelor este iubirea de sine, incapacitatea de a iubi pe aproapele până la dăruire și sacrificiu de sine. Evident, Biserica are modalități multiple pentru a rezolva această problemă, începând cu Tainele Bisericii, cu rugăciunea și mai ales cu Sfânta Liturghie. Prin acestea, Dumnezeu Însuși vine în contact cu omul legându-l de o mai

⁵² Sfântul Maxim spune: „Căci sunt mulți și nesfârșiți la număr cei ce fac parte din ea și sunt renăscuți și recreați în duh [...] Dar tuturor Biserica le dă deopotrivă o singură formă și numire dumnezeiască, adică existența și numele de Hristos; și o singură și neîmpărțită relație prin credință, simplă și fără părți, care nu lasă să fie cunoscute relațiile cele multe și nenumărate ale fiecăruia, nici măcar că sunt, din pricina raportării și concentrării universale a tuturor spre ea. În temeiul acesteia, niciunul nu e câtuși de puțin despărțit prin nimic de ceea ce-i comun, ca să fie de sine. Toți există împreună unii cu alții și sunt uniți prin unicul har și unica putere simplă și neîmpărțită a credinței” (Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mystagogia*, traducere de pr. prof. Dumitru Stăniloae, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000, p. 14).

bună participare la harul divin. Cuvintele Mântuitorului rămân până în ziua de azi cea mai eficientă și mai scurtă cale de instruire spre iubire și fericire, atât pentru individ, cât și pentru întreaga societate. Evanghelia, care nu este doar o carte „ritualică”, ci adevărata Prezență a Cuvântului Iubire, îi învață pe oameni cum să iubească pe Dumnezeu și pe aproapele, cum să pătrundă dincolo de simțuri. Aceasta presupune ca oamenii să se îndepărteze de individualismul lipsit de iubire și să depășească colectivismul marcat de necredință. Învățătura Mântuitorului și exemplul jertfei Sale sunt incomensurabil mai profunde decât orice filosofie omenească. Părinții ne învață că doar în iubirea lui Dumnezeu și a celui de lângă noi se dobândește acea plinătate unică a ființei pe care numai harul divin ne-o oferă. Iubirea și fericirea sunt cunoscute numai dincolo de prezentul limitat al existenței pământești. Dragostea este darul prețios pe care l-am primit de la Mântuitorul Iisus Hristos, Cel răstignit și înviat, iar fericirea urmează acesteia ca o coroană a vieții de comuniune cu Dumnezeu și cu aproapele. Fără îndoială că această lucrare a iubirii nu este posibilă fără comuniunea de iubire frățească între oameni în Biserică. Prin urmare, lucrarea mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos, fiind teandrică și activă, se perpetuează și sporește în mod continuu pentru încorporarea în iubire a membrilor credincioase ale Trupului Său tainic. Întrupându-Se și jertfindu-Se pentru păcatele noastre din voia Tatălui, Mântuitorul Hristos este, prin excelență, Taina iubirii și izvorul tuturor Tainelor săvârșite de El prin mădularele Sale consacrate de Duhul Sfânt. Astfel Taina iubirii Fiului lui Dumnezeu înomenit, prin care s-a unit divinul cu umanul și care a dat acestuia din urmă posibilitatea transfigurării, se extinde în umanitatea noastră prin sacramentele întemeiate de Însuși Domnul nostru Iisus Hristos în Duhul Sfânt. Așadar, în calitate de Trup al Domnului Hristos, Biserica devine o prelungire a Cuvântului întrupat și „locul lucrării Sale mântuitoare”⁵³.

În lucrarea de față ne propunem să analizăm principala virtute a spiritualității răsăritene, ca temă fundamentală a trăirii mistice ortodoxe. Identitatea lui Dumnezeu cu iubirea adeverește arătarea tainei dumnezeiești în Preasfânta Treime și în viața lumii. Iubirea este o virtute teologică, fiind socotită un dar al lui Dumnezeu Iubire. Ea este o taină negrăită care poate fi mai degrabă trăită decât cunoscută intelectual. În acest sens, iubirea nu se dezvăluie atât prin vreo putere de percepere a

⁵³ Pr. prof. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 2..., pp. 263-264.

simțurilor sau rațiunii noastre, cât printr-o experiență anume, care este mai presus de facultățile noastre de înțelegere. Merită subliniat că iubirea nu este un domeniu rezervat câtorva, o excepție de la regula comună, un privilegiu acordat unor suflete ce s-ar bucura de trăirea adevărului, ci este Însuși Dumnezeu în Ființa și lucrarea Sa. Tocmai pentru aceasta, iubirea o găsim atât în mistica Părinților, cât și în teologie, atât în trăirea personală a tainelor dumnezeiești, cât și în dogma Bisericii. Din acest punct de vedere iubirea este o taină a înțelepciunii celei mai ascunse a lui Dumnezeu care ne introduce în contemplarea celor dumnezeiești și în trăirea lor. Este clar că în atare caz iubirea ne apare ca ceva de nepătruns și totodată ca ceva care ne este familiar, trăit ca itinerar în decursul căruia, în loc să adaptăm taina modului nostru de înțelegere la viața duhovnicească, trebuie să ne obișnuim a ființa duhovnicește. Astfel, iubirea realizează în noi o prefacere lăuntrică a duhului nostru, spre a ajunge capabili să trăim mistic comuniunea cu Tatăl, prin Fiul în Duhul Sfânt. Cum vedem, departe de a fi opuse, iubirea se sprijină și se întregește cu teologia și mistica. Fără iubire nu există teologie și nici mistică, una este cu neputință fără cealaltă. Iubirea face ca trăirea mistică să pună în valoare persoana angajată în comuniune de iubire cu Dumnezeu Treime de Persoane și cu persoanele umane. Ea dă conținut credinței în sensul că ceea ce este de folos tuturor poate fi încercat de fiecare în iubire și comuniune. În afara iubirii, experiența personală ar fi lipsită de orice siguranță, de orice obiectivitate; ar fi un amestec de adevăr și minciună, de realitate și iluzie. Tocmai aici se vede importanța învățăturii Bisericii care trebuie să aibă o influență clară asupra sufletelor credincioase. Dacă oamenii sunt lipsiți de iubire, nu pot avea o trăire lăuntrică a dragostei primite și dăruite de Dumnezeu. Concret, nu există viață creștină fără iubire, dar, mai ales, nu există iubire fără comuniune de iubire cu Preasfânta Treime și cu toți oamenii din lume. Nu este întâmplător că, Părinții, care au primit supranumele de teologi, au fost trăitori ai iubirii dumnezeiești și i-au închinat întreaga mărturie de credință: întâi, Sfântul Ioan, Evanghelistul iubirii divine, cel mai „mistic” dintre cei patru evangheliști; apoi, Sfântul Grigorie de Nazianz, autorul poemelor iubirii cerești, iar, al treilea, Sfântul Simeon care proslăvește unirea omului cu Dumnezeu în iubire.

Iubirea este deci darul lui Dumnezeu, sau oferirea de Sine a lui Dumnezeu neamului omenesc, sau piscul întregii comuniuni a oamenilor cu Dumnezeu. Iubirea este teologia prin excelență. Experiența Părinților și a sfinților ne învață acest lucru când subliniază că iubirea este un ansamblu de trăiri, de multe ori neexprimate în cuvinte, care depășesc orice

cunoaștere omenească. Desigur, ultima țintă a iubirii este unirea cu Dumnezeu, îndumnezeirea. Trebuie să precizăm faptul că deificarea omului reprezintă scopul principal pentru fiecare credincios, iar realizarea ei nu poate fi săvârșită decât în unitatea comunității eclesiale și în conlucrare cu Duhul lui Dumnezeu, prin energiile necreate. Credinciosul ajuns aici va constata din propria experiență că din iubire nu se mai cade și cu cât este mai profundă, cu atât țintește mai direct spre scopul înalt al unirii în iubire desăvârșită cu Preasfânta Treime.

Dacă e să privim istoria Bisericii, întreaga desfășurare a disputelor teologice s-a derulat din cauza lipsei de iubire dintre mădularele Trupului tainic al Domnului. Părinții iubitori de Dumnezeu au avut totdeauna dragoste pentru toți și întru această lumină a Duhului Iubirii au păstrat taina credinței în cuget curat. Pentru ei, iubirea și adevărul trebuiau păstrate cu sfințenie, în fiecare moment al istoriei, ca, prin aceste valori, toți cei care mărturiseau adevărul despre Dumnezeu Iubire să aibă posibilitatea să atingă deplinătatea unirii mistice în iubire cu Mântuitorul Hristos și cu mlădițele Trupului Său tainic. Într-adevăr, iubirea a arătat dintotdeauna că: „Dumnezeu S-a făcut om pentru ca oamenii să poată deveni dumnezei”⁵⁴. Așa se face că Părinții, pătrunși de iubirea de Dumnezeu și de învățătura cea adevărată, au afirmat, împotriva arienilor, dogma *Treimii celei deoființă*, deoarece Cuvântul, este Iubirea Tatălui răstignită și înviată pentru noi oamenii. Făcându-Se om și iubindu-ne până la sacrificiul de Sine pe cruce, El ne-a deschis calea spre unirea în iubire cu Tatăl în Duhul Sfânt. Apoi, Duhul iubirii ne-a dat în iubire să cunoaștem pe Cuvântul înomenit, Cel deoființă cu Tatăl, după dumnezeire și cu noi după omenitate. Pentru că El este Dumnezeu Iubire, nu se desparte de noi, ci ne ține strâns uniți cu El în iubire ca să ne prezinte Tatălui în jertfa iubirii Sale. Luând toate cele ale noastre în afară de păcat El a înlăturat zidul prin care nestorianismul voia să-L despartă pe om de Dumnezeu, adică să despartă pe Dumnezeu Iubire de zidirea iubirii Sale. Părinții, trăind comuniunea iubirii cu Dumnezeu în cel mai înalt grad, s-au ridicat apoi împotriva apolinarismului și a monofizitismului ca să dovedească că adevărata fire omenească este pătrunsă de iubire în toată deplinătatea ei de către Cuvântul Tatălui. Deci Mântuitorul are două firi și două voințe, dumnezeiască și omenească, ceea ce înseamnă că „Dumnezeu l-a creat pe om numai prin voința Sa, dar nu-l poate mântui fără concursul voinței omenești”⁵⁵.

⁵⁴ Sf. ATANASIE CEL MARE, *Împotriva arienilor*, II, 61, în coll. **PG**, vol. 26, col. 277.

⁵⁵ *Ibidem*.

Omul, pătruns de iubirea divină, cu ajutorul harului și prin libertatea voinței sale, este chemat să-și atingă scopul vital al existenței prin unirea cu Dumnezeu în iubire. Unirea în iubire cu Preasfânta Treime este temelia spiritualității creștine, adică teologia mistică sau îndumnezeirea⁵⁶. Această experiență a sfinților tainică și intimă rămânând cel mai adesea de negrăit, chiar atunci când îmbracă o expresie verbală, așa cum vedem în experiența mistică a Sfântului Apostol Pavel:

„Cunosc un om în Hristos, care acum patrusprezece ani – fie în trup, nu știu; fie în afară de trup, nu știu, Dumnezeu știe – a fost răpit unul ca acesta până la al treilea cer. Și-l știu pe un astfel de om – fie în trup, fie în afară de trup, nu știu, Dumnezeu știe – că a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască!”⁵⁷.

Cum vedem, fericitul Apostol, cel care a alcătuit imnul dragostei, mărturisește efectiv neștiința în descrierea acestei iubiri profunde pe care, el n-o știe, doar „Dumnezeu o știe”.

Nu vom trata, în lucrarea de față, problema psihologiei iubirii, ci doar elementele comuniunii în iubire cu Dumnezeu și cu oamenii, fără de care nu se poate vorbi despre o mistică a iubirii. Așa cum am spus mai sus, această trăire este totdeauna susținută și desăvârșită de harul Sfântului Duh pe care credinciosul l-a primit la Sfântul Botez și în Taina Mirungerii. În virtutea acestei împărtășiri harice, nimeni dintre cei care s-au îmbrăcat în Mântuitorul Hristos nu poate fi lipsit de trezvie în credința și iubirea sa.

⁵⁶ Cuvântul „îndumnezeire” este rezultatul mai multor termeni proveniți din limba greacă. Sensul și conținutul lui își are rădăcina în Θεός – Dumnezeu (a se vedea acest aspect al termenului în art. Θεός, din *A Patristic Greek Lexicon*. ed. a IX-a revizuită și adăugită, ed. G. W. H. LAMPE, Oxford, Editura Clarendon Press, 1961, p. 635: „despre oameni ca dumnezei: (1) îndumnezeiți prin har - *tois kata harin; prin participarea la Dumnezeu (Sf. Atanasie cel Mare, Contra lui Serapion, 2, 4); prin Hristos (Sf. Irineu de Lyon, Împotriva ereziilor, 3, 19, 1; Sf. Maxim Mărturisitorul, Capete teologice, 2, 25), prin virtuți (Ipolit al Romei, Împotriva ereziilor, 10, 33; Sf. Maxim Mărturisitorul, Capete teologice, I, 28)*”). Omul care, în diferite măsuri, se împărtășește de harului lui Dumnezeu, este numit îndumnezeit (θεοποιητός). Deci, îndumnezeirea este darul lui Dumnezeu oferit omului pentru a deveni părtaș cu Dumnezeu într-o slavă. Prin îndumnezeire credinciosul vede pe Dumnezeu în iubire, iar prin slava divină vede pe Dumnezeu în lumina necreată, după cuvântul Psalmistului „întru Lumina Ta vom vedea Lumină” (*Psalmi 35, 9*). Așadar, harul lui Dumnezeu este slava cerească în care Dumnezeu este văzut ca Treime de Persoane într-o lumină-slavă.

⁵⁷ 2 Corinteni 12, 2-4.

Dimpotrivă de aici începe să se arate intensitatea vieții duhovnicești a celor ce fac parte din Trupul tainic al Domnului, aceluia care s-au unit prin iubire și conștiință cu Dumnezeu. Ei formează în felul acesta un singur organism divino-uman, zidit de Tatăl, întărit de Fiul și sfințit de Duhul Sfânt. De aici rezultă că harul Duhului Sfânt și iubirea lui Dumnezeu întărește întotdeauna Ortodoxia ca să poată să treacă prin încercările și bulversările timpurilor, adaptându-se mereu noilor realități istorice și dovedindu-se prin iubire de Dumnezeu și de oameni mai puternică decât porțile iadului. Persecuțiile împotriva credinței, a căror furie metodică n-a putut să distrugă Biserica, sunt cea mai bună mărturie despre această putere a dragostei creștine care nu este din lumea aceasta. Tocmai din acest unghi de vedere, Ortodoxia rămâne peste veacuri casa iubirii Tatălui și plămada culturii iubirii răsăritene. Iubirea în viața duhovnicească în Ortodoxie, cum vom vedea, cunoaște o mare bogăție de forme în familie și în monahism. Firește, menirea familiei și a călugărilor nu poate fi alta decât unirea în iubire cu Preasfânta Treime, printr-o lepădare totală de iubirea pătimasă a acestei lumi. Diferența între ele este că iubirea frățească din mănăstire este una specifică vieții de nevoință pe când cea din lume este legată de iubirea frățească prin slujirea aproapelui. Cei care au ieșit din viața mirenească se călugăresc spre a veghea înainte de toate la iubire față de Dumnezeu, la rugăciune și la lucrarea lăuntrică, iar cei din lume trebuie să se aplece foarte mult spre iubirea comunitară. Astfel, monahismul răsăritean este zidit pe lucrarea iubirii și a dăruirii totale lui Dumnezeu și aproapelui, monahii veghind neîncetat la realizarea unirii cu Preasfânta Treime în iubire. În felul acesta, ei, ajutați de harul iubirii Duhului Sfânt, ajung să schimbe firea lor omenească transfigurând-o prin har pe calea comuniunii în iubire cu Tatăl cel din ceruri. Dobândind această experiență a iubirii în Duhul Sfânt, mireanul și monahul se nevoiesc să iubească pe Mântuitorul Hristos și pe toți frații din mănăstire și din lume. Nevoința lor, chiar dacă uneori rămâne nebăgată în seamă, totuși își păstrează valoarea pentru întreaga creație. Iată de ce Biserica Ortodoxă este considerată ca locul iubirii creștine, bucurându-se întotdeauna de o mare cinste în toate țările din lumea ortodoxă. Așadar, calea unirii cu Dumnezeu poate fi urmată atât în lume cât și în mănăstire, în toate stările vieții omenești. Viețile sfinților înfățișează alături de sfinți călugări nenumărate exemple de desăvârșire duhovnicească în iubire ale credincioșilor din lume. Pentru mireni, ca și pentru monahii din mănăstiri, unirea cu Dumnezeu în iubire este singurul ideal care duce la îndumnezeire. Cu toții trebuie să se nevoiască ca toată viața să și-o petreacă în rugăciune și smerenie, deschizându-se larg spre toți și pentru toți.

Așadar, drumul unirii mistice în iubire este o taină a lui Dumnezeu Iubire și a sufletelor care nu se dau pe față, decât duhovnicului sau câtorva ucenici. Ceea ce se poate vedea la toți sunt doar roadele iubirii lor față de Dumnezeu și de oameni. Ei nu vorbesc direct despre experiența lor personală în iubire decât foarte rar, dar și atunci cu o sfială asemănătoare Sfântului Apostol Pavel.

Încheiem această scurtă introducere cu un cuvânt înălțător al Sfântului Simeon Noul Teolog care personifică iubirea și stă de vorbă cu ea. Deși lung, îl redăm integral, pentru că lămurește deplin intenția, năzuința și traseul lucrării de față:

„Îngăduiți-mi să vorbesc puțin cu ea, să-i grăiesc și să-i închin dorul meu, cât îl am. Pentru că, iubiții mei părinți și frați, de îndată ce mi-am adus aminte de frumusețea iubirii celei fără de prihană, deodată lumina ei s-a și aflat în inima mea și m-a răpit cu dulceața ei, am pierdut simțirile lucrurilor din afară ajungând cu totul afară din această viață, și am uitat chiar și lucrurile pe care le am în mână. Dar iarăși, nu știu cum, ea s-a depărtat de mine și m-a lăsat să-mi plâng neputința. O, preadorită iubire [*agape*], fericit cel ce te-a îmbrățișat pe tine, pentru că niciodată nu va mai pofti să îmbrățișeze în chip pătimas o frumusețe pământească. Fericit cel înlănțuit de tine cu o dragoste [*eros*] dumnezeiască, căci acela va tăgădui lumea întregă și, apropiindu-se de orice om, nicidecum nu se va întina. Fericit cel ce a sărutat frumusețile tale și s-a desfătat de ele cu un dor infinit, căci acela se va sfinți sufletește de apa și sângele care preacurat ies din tine⁵⁸. Fericit cel ce te-a îmbrățișat cu dorință, pentru că acela se va schimba duhovnicește cu schimbarea cea bună și se va veseli sufletește, căci tu ești bucuria cea negrăită. Fericit cel ce te-a dobândit, căci acela va socoti drept nimic toate comorile lumii, pentru că tu ești cu adevărat bogăția cea nedeșertată. Fericit însă, și de trei ori fericit, și cel pe care tu l-ai luat la tine, căci lipsit fiind de slava văzută, va fi mai slăvit decât toți cei slăviți și mai cinstit și mai respectat decât toți cei cinștiți. Lăudat este cel ce te urmărește, și mai lăudat cel ce te-a găsit și încă și mai fericit cel ce a fost

⁵⁸ *Ioan* 19, 34.

iubit de tine, cel ce a fost primit de tine, cel ce a fost învățat de tine, cel ce s-a sălășluit întru tine, cel ce a fost hrănit prin tine cu hrana care este Hristos Cel nemuritor, Hristos Dumnezeuul nostru. O, dumnezeiască iubire, unde Îl ții pe Hristos? Unde îl ascunzi pe El? De ce L-ai luat pe Mântuitorul lumii și te-ai depărtat de la noi? Deschide-ne și nouă, nevrednicilor, ușa ta cea mică ca și noi să-L vedem pe Hristos Cel ce a pățimit pentru noi, și să credem că prin milostivirea Lui nu vom mai muri odată ce L-am văzut. Deschide-te nouă tu, cea care te-ai făcut Lui ușă la arătarea Sa în trup, cea care ai silit îndurărilor cele bogate și nesilite ale Stăpânului nostru să poarte păcatele și bolile tuturor⁵⁹ și nu ne respinge pe noi zicând: «Nu vă cunosc pe voi»⁶⁰. Fii cu noi, ca să ne cunoști, căci suntem necunoscuți pentru tine. Sălășluiește-te întru noi ca, pentru tine venind Domnul, să ne cerceteze și pe noi, cei smeriți, întâmpinat fiind mai înainte de tine — fiindcă noi suntem cu totul nevrednici —, ca să rămână vorbind puțin cu tine, și așa să ne primească și pe noi, cei păcătoși, să cădem la preacuratele Sale picioare, iar tu să grăiești cu El lucruri bune despre noi și să mijlocești să ne ierte nouă datoria greșelilor, ca să ne învrednicim prin tine a sluji din nou Lui, Stăpânului, și să fim purtați de grijă și hrăniți de El; căci a nu avea nicio datorie dar a pieri de foame și sărăcie duce cu puțin la o egală pedeapsă și osândă. Să fim iertați de tine, sfântă iubire, și prin tine să ajungem la desfătarea bunătăților Stăpânului nostru, a căror dulceță nimeni nu o va gusta decât prin tine. Fiindcă, cine nu te-a iubit cum se cade și n-a fost iubit de tine cum trebuie, alergă poate, dar n-a apucat încă, iar tot cel ce alergă se îndoiește încă înainte de a sfârși alergarea. Dar cel ce te-a apucat pe tine sau a fost apucat de tine⁶¹ este negreșit sigur, pentru că tu ești sfârșitul Legii⁶², tu ești cea care mă ocolești, care mă înflăcărezi și de la o inimă chinuită mă

⁵⁹ *Ioan 1, 29; Matei 8, 17.*

⁶⁰ *Matei 25, 12.*

⁶¹ *Filipeni 3, 12.*

⁶² *Romani 10, 4.*

aprinzi de dor nesfârșit după Dumnezeu, după frații și părinții mei. Fiindcă tu ești învățătoarea profeților, tovarășa de drum a apostolilor, puterea mucenicilor, insuflarea părinților și dascălilor [Bisericii], desăvârșirea tuturor sfinților și rânduirea mea acum la slujirea de față”⁶³.

Pentru Iubire, oamenii trebuie să depună toată osârdia și toată nevoința cu multe osteneli. Cel care nu ajunge la iubire în duh umilit trăiește zadarnic și n-ajunge la nimic folositor.

„Căci în nicio altă virtute sau plinire a unei porunci a Domnului nu poate fi cunoscut cineva ca ucenic al Domnului, fiindcă El zice: «întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai Mei, dacă vă iubiți unii pe alții»⁶⁴. „Pentru iubire, Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi, pentru ea făcându-Se om a răbdat de bunăvoie Patimile cele făcătoare-de-viață, ca făptura Lui cea plăsmuită de El, adică pe om, să o elibereze din legăturile iadului și, luând-o pe umeri, să o înalțe la ceruri. Pentru ea au alergat Apostolii acea alergare fără odihnă și, pescuind în toată lumea locuită cu cârligul și năvodul cuvântării, au scos-o din adâncul idolatriei și au mântuit-o ducând-o la limanul împărăției cerurilor. Pentru ea mucenicii și-au vărsat sângele ca să nu piardă pe Hristos. Pentru ea de Dumnezeu purtătorii noștri părinți și dascăli ai lumii și-au pus cu osârdie sufletele lor pentru Biserica cea sobornicească și apostolească”⁶⁵.

⁶³ SF. SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze...*, p. 25.

⁶⁴ *Ioan 13, 35*.

⁶⁵ SF. SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze...*, pp. 25-26.